

DOI: 10.31866/2410-1311.40.2022.269390

УДК 008:069.51]:719

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ ПОНЯТТЯ «МУЗЕЙНИЙ ПРЕДМЕТ» ЯК МЕХАНІЗМУ АРТЕФІКАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ

Сошніков Андрій Олександрович

Доктор філософських наук,

ORCID: 0000-0002-3019-5131, e-mail: soshnikov.ao1972@gmail.com,

Харківська державна академія культури,

Бурсацький узвіз, 4, Харків, Україна, 61057

Для цитування:

Сошніков, А.О. (2022). Культурологічні аспекти розкриття поняття «музейний предмет» як механізму артефікації культурної пам'яті. *Питання культурології*, (40), 321-331. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269390>.

Анотація

Мета статті — розкрити культурологічний та філософський аспекти поняття «музейний предмет», а також проаналізувати його європейську музеологічну класифікацію з подальшим її включенням у вітчизняний музеєзнавчий обіг. Дослідження базується на застосуванні комплексної методології, що передбачає поєднання методів структурно-функціонального і порівняльного аналізу. Через залучення системно-теоретичного підходу визначено закономірності введення методів раціонального пізнання та можливості їх імплікації в музеологічний контекст. Для одержання найбільш достовірних результатів дослідження застосовано загальнонаукові, музеологічні, філософські та культурологічні методи, що дало змогу уникнути схематизації та редукції, створити міждисциплінарний синтез. Наукова новизна дослідження полягає у розбудові структурованої системи категоризації поняття «музейний предмет» як засобу достовірного відображення історико-культурної реальності. Висновки. Музейні предмети — це предмети, витягнуті з оригінального (первинного) контексту і переміщені у нову, музейну реальність для того, щоб документувати там реальність, з якої вони були вилучені. Музейний предмет — це не просто предмет у музеї. Це відібраний, класифікований, збережений та документований предмет. Він стає джерелом для дослідження або, будиши виставленим для огляду, експонатом. Музейний предмет як документ може документувати не лише своє власне існування, а й певний вид діяльності, феномени або функції у ширшому контексті зв'язків.

Ключові слова: музеологія; музей; музейний предмет; артефакти; натуралії; ментефакти

Вступ

Речові та письмові пам'ятки історії та культури зберігаються у музеях. Музейні збірки — маленька модель світу, що допомагає людині орієнтуватися, адаптуватися в реальному світі, розв'язувати проблеми. У музейному просторі відвідувач вступає у діалог із різними епохами, культурами, особистостями.

Музей — це «світ речей». Речі мають структурний та культурний компонент. Перше належить до матеріальних характеристик, друге — до його застосування та використання. Звертаючись до ідей мислителів минулого та сучасних музеологів, слід зазначити, що не варто розглядати річ як щось ізольоване, навпаки — вона є частиною різних систем. Це твердження правильне і для музейних колекцій, де річ перетворюється на музейний предмет і об'єкт, а сама колекція є якоюсь логічно збудованою структурою. Завдання музею полягає не у збиранні речей, а у створенні колекції, тобто системи, що має оптимальну структуру.

Музейна колекція — сукупність музейних предметів, що пов'язані спільністю однієї чи кількох ознак і представляють науковий, пізнавальний чи художній інтерес як єдине ціле, це доказ і представник минулих світів та епох. Слід визнати, що музей — це штучний світ. Музейні об'єкти витягуються з вихідних контекстів, і лише умовно, ілюзорно повертаються у межах музейного показу. Ми не боїмося змії чи зброї, розміщених на експозиції, навпаки, ми їх оглядаємо. Тигр у музеї вже не тигр. М'який тигр, сповнений консервантів, що стоїть на одній нозі, позбавлений основних інстинктів — щось зовсім інше, ніж тварина з південного Сибіру.

Коли ми говоримо про справжність об'єкта, то зазвичай пов'язуємо справжність з матеріальною оригінальністю, але це твердження не завжди є однозначним. Наприклад, Іштарські ворота в музеї Пергамона в Берліні були насправді більшими і зменшувалися через внутрішній вплив. При цьому вони не втрачають своєї справжності.

Чеський музеолог Й. Бенеш (Beneš, 1997) писав: «Робочими засобами музею є твори природи та людини, свідомо вилучені з функціональних зв'язків та відповідно до певної програми зібрані в колекції, що є науковими моделями вихідної реальності» (р. 2). Варто зазначити, зокрема, характеристику — «свідомо вилучені із функціональних зв'язків». Так, жук чи рослина вилучаються з природи, зброя — з армії. І ми розміщуємо в штучному середовищі музею, яке музеолог З. Странський називав «метасвітом». Цілком автентична кімната в замку, залишаючись у своєму первісному стані, але вилучена з оригінального світу, вирвана з функціональних зв'язків, не слугує для відпочинку шляхетних дворян, але працює як музей, показуючи те, в чому ми не живемо.

Не кожен інститут, що зберігає цінні предмети, може трактуватись як музей. Визначення музейної колекції, що використовується нами, передбачає, що вона є набором речей, пов'язаних одне з одним. На відміну від звичайної сукупності окремих елементів, саме цей їхній взаємозв'язок надає музейній колекції цінності й перетворює на логічну структуру.

Куратор, формуючи колекцію, має спиратися на глибоке знання як профільних дисциплін, так і музеології. Він повинен розглядати її як живий організм, розвиток якого пов'язаний із постійним підвищенням її якості. Для створення

колекції важливим є заздалегідь продуманий план. Ретельно підготовлена колекція — це не лише сума окремих елементів, це також комплекс із високою інформативною цінністю. Світ у колекції не пасивно документований, а активно вивчений та інтерпретований. Це не лише те, що вона «створена», а й те, що вона «сформована», тобто є виразом індивідуальної творчості куратора.

Завдання музею — не просто колекціонувати речі, хоч би якими цінними вони були, але формувати справжню колекцію як систему та структуру. 99 % людської історії та історії природи можна досліджувати лише через музейні об'єкти.

Погляд на функції музею у світі постійно змінюється і розширюється. Найстаріші з цих функцій — науково-документаційна та охоронна (ім відповідали, з деякими застереженнями, навіть протомузейні колекції давнини та середньовіччя). Науково-документаційна функція пов'язана з реалізацією музеєм документування явищ, процесів, закономірностей розвитку природи та суспільства. Діяльність музею щодо здійснення цієї функції полягає насамперед у відборі предметів, які можуть стати матеріальними свідченнями соціально-значущих феноменів. Охоронна функція полягає в тому, що музеї покликані розв'язувати завдання щодо збереження культурних, історичних та природних цінностей на користь світової спільноти та її окремих (національних, регіональних тощо) частин. Музей не тільки повинен відібрати об'єкти, які можуть стати музейними предметами, а й зберегти їх.

У процесі секуляризації свідомості, пов'язаному в Європі з Ренесансом та становленням культури Нового часу, за колекціями та збірками закріплюються й інші функції, які перетворюють їх на музеї (у сучасному розумінні цього слова). Це насамперед науково-дослідна та освітня (освітньо-виховна) функції. Науково-дослідна функція полягає в тому, що, маючи колекції, здатні слугувати джерельною базою наукових досліджень (наукова дисципліна залежить від профілю музею), музеї стають організаторами та місцем проведення таких досліджень, науковими центрами. Сучасна освіта та виховання неможливі без опанування системи наукових знань. Музеї нарівні з бібліотеками, засобами масової інформації (радіо, телебачення, мережа Інтернет), школами та іншими навчальними закладами беруть активну участь у формуванні картини світу сучасної людини, її соціалізації, реалізуючи свою освітню або освітньо-виховну функцію.

Музею також притаманна рекреаційна функція (від англ. recreation — дозвілля, вільний час): музей можна відвідати не лише для того, щоб поповнити знання, розширити кругозір, а й просто відпочити, отримати естетичну насолоду, поспілкуватися з однодумцями. Реалізуючи цю функцію, музей створює різноманітні клуби за інтересами, дослідницькі, фольклорні, аматорські колективи; проводить музичні вечори, фестивалі.

З огляду на незалежність від певної профільної дисципліни, від пріоритету в діяльності музею тих чи інших функцій вибудовується і класифікація музеїв. Отже, музеями називають науково-дослідні й культурно-освітні заклади, що збирають, комплектують, вивчають і зберігають пам'ятки історії матеріальної і духовної культури людства, природничо-етнографічні, меморіальні та інші колекції, за допомогою яких через свої експозиції, виставки, екскурсії, лекції та інші види наукової та освітньо-виховної роботи поширюють наукові знання, до-

помагають формувати національний світогляд, здійснювати патріотичне виховання молоді.

Музей — це найважливіший центр освіти й моралі, культурного й духовного розвитку особистості, сакральний простір минулого, адже розкриває перед очима сучасника святощі та скарби предків (предмети культу і побуту, твори мистецтва). Музей відіграє дедалі більшу роль у вихованні та освіті людини. Для дітей відвідування музею — це перший дотик, перше знайомство з історією, наукою та культурою, що закарбовані на все життя.

Найголовніша особливість музейної діяльності полягає в тому, що музеї збирають, вивчають, зберігають і експонують першоджерела або оригінали, тобто ті пам'ятки, які безпосередньо пов'язані з розвитком природи, життям людського суспільства. За цією особливістю музеї близькі до науково-дослідних установ, які також вивчають (у своїх аспектах) першоджерела.

Друга особливість музейної діяльності полягає в тому, що музеї працюють над дуже різномірними першоджерелами — використовують геологічні, ботанічні, палеолітичні, зоологічні, антропологічні та інші природні колекції, пам'ятки матеріальної культури (знаряддя праці, інструменти, ремісничі вироби, зброю, побутові речі тощо), пам'ятки духовної культури (твори живопису, графіки, скульптури, декоративного мистецтва та інші), а також рукописні й друковані документи, книги. Види і форми першоджерел надзвичайно різноманітні, кількість їх величезна. Все це потребує від музейних працівників глибоких спеціальних знань.

Третьою особливістю музейної діяльності є те, що музеї використовують свої фонди для популяризації першоджерел — показу їх в експозиційних залах, на спеціальних виставках, за допомогою екскурсій, лекцій або інших видів інформування. При цьому музейні експонати використовуються цілеспрямовано — для формування у відвідувачів наукового ставлення до природи та історії, гуманістичного світогляду, виховання почуття патріотизму, національної самосвідомості.

Специфіка музеїв виявляється також у тому, що в їхній діяльності науково-дослідні й освітні функції тісно поєднуються. Збираючи першоджерела, створюючи у такий спосіб джерельну базу для наукових досліджень і проводячи власні дослідження, музеї водночас займаються широкою популяризаторською діяльністю. У своїх стінах вони об'єднують спеціалістів-дослідників і пристрасних популяризаторів.

Оскільки музеологія пов'язана з питаннями збереження та використання певної частини нашого матеріального оточення, наріжним каменем музеологічної методології можна вважати структурний підхід до інформаційної цінності предметів. Загальну систему координат дає нам визначення матеріальної культури, запропоноване Дж. Дітцем, який характеризує її як «такий сектор нашого фізичного оточення, який ми перетворюємо за допомогою детермінованої культурою поведінки». Така інтерпретація матеріальної культури не обмежується лише відчутними, рухомими артефактами, але охоплює «всі артефакти від найпростіших, на зразок звичайної шпильки, до найскладніших, на кшталт міжпланетних космічних станцій. Однак фізичне оточення містить набагато більше, ніж те, що охоплює більшість визначень, що даються матеріальній культурі:

наприклад, відрізаний шматок м'яса як частина матеріальної культури — адже існує безліч способів обробити тушу тварини; зоране поле; навіть сам кінь, який тягне плуг, — адже засноване на наукових принципах розведення тварин передбачає свідомі модифікації їх зовнішніх форм відповідно до ідеалів, розроблених згідно з культурними уявленнями. Наші тіла також є частинами нашого фізичного оточення, тому такі явища, як паради, дискотеки та інші аспекти кінезису — людських рухів — підходять під зазначене визначення. Не обмежується воно й лише матерією у її твердому стані. Приклади, пов'язані з рідким станом матерії, представляють нам фонтани, або ставки з лататтям, а ті, що частково містять газоподібні елементи, стосуються повітряних куль і неонових рекламних знаків <...> Навіть мова є частиною матеріальної культури <...> Слово, врешті-решт, є лише маса повітря, якому надав форму наш артикуляційний апарат, що діє за правилами, набутими також за допомогою культури» (Deetz, 1977, p. 24–25).

Використання такого широкого визначення виправдовується тим «розширенням домену», який можна спостерігати у сучасній музеології та музейній практиці. Цей процес охоплює збільшення типів артефактів, що піддаються музеєфікації, а також ті все більші масштаби, яких набувають процеси збереження і включення в комунікацію різних елементів нашого матеріального оточення.

Музейний предмет як носій інформації та проблеми його зберігання для наступних поколінь вже представлені в європейських музеологічних дослідженнях. Зокрема, у статті Я. Долака (Dolák, 2019) розглядаються основні характеристики речі у контексті формування справжньої музейної колекції як змузеалізованої системи та структури. Чеський музеолог З. Странський (Stránský, 1985) запропонував спеціальний термін для позначення музейного предмета — «musealium». Незабаром він набув досить широкого поширення. К. Шрайнер (Schreiner, 1984) визначає музеалію як «матеріалізований результат праці, в якому втілюються характерні для людини сили. Такі предмети відбираються, вилучаються із соціального чи природного середовища під час музейної роботи, а потім зберігаються, декодуються та використовуються з певною метою». У публікаціях П. ван Менша (Mensch, 1992) розкриваються феномени музейного предмета як носія інформації та психологічний аспект феномену зберігання.

В українському музейництві опрацьовано питання щодо теоретичних постулатів визначення поняття «музейний предмет», проте бракує культурологічних та філософських аспектів визначення музейного предмета як механізму документування минулих епох і водночас каналу комунікації між минулим та сучасним; також у працях українських дослідників майже відсутня європейська класифікація музейних предметів як артефактів та натуралій, майже не розглядається феномен ментефактів. Тому актуальним вважаємо комплексно описати та проаналізувати зазначені поняття європейської музеології для подальшого їх впровадження в україномовний сегмент музеології та активного використання.

■ Мета статті

Мета статті полягає у розкритті культурологічного та філософського аспектів поняття «музейний предмет», а також в аналізі його європейської музеологічної

класифікації з подальшим включенням її у вітчизняний музеєзнавчий обіг. Застосовано комплексну методологію, що передбачає поєднання методів структурно-функціонального і порівняльного аналізу. Через залучення системно-теоретичного підходу визначено закономірності введення понять раціонального пізнання та можливості їх імплікацій в музеологічний контекст. Для одержання найбільш достовірних результатів дослідження застосовуються загальнонаукові, музеологічні, філософські та культурологічні методи, що дало змогу уникнути схематизації та редукції, створити міждисциплінарний синтез.

■ Виклад матеріалу дослідження

Предмет може бути схарактеризований як найдрібніший елемент матеріальної культури, що має власну визначену і доступну для пізнання ідентичність. Традиційно виділяють дві категорії предметів: артефакти та натуралії. Артефакти є «надорганічними елементами матеріальної культури», а натуралії (або біофакти) — «неорганічними та органічними елементами природи». Поділ на такі категорії, як «naturalia» та «artificialia» можна знайти вже в описах кабінетів XVII ст.: наприклад, в О. Ворма («Museum Wormianum», каталог якого був опублікований 1655 року), або у Дж. Трейдесканта («Musaeum Tradescantianum», каталог опублікований 1656 року). Ймовірно, такий поділ походить від знаменитого трактату С. фон Квікхеберга «Inscriptiones vel Tituli Theatri Amplissimi...» (Мюнхен, 1565), що був першою спробою розробити методологію для організації колекції. Передбачалося, що натуралії відображають творчу силу Бога, а артефакти — людей.

Різницю між артефактами та натураліями насправді іноді буває складно визначити. Оскільки таксидермія є культурною навичкою, опудало тварини може вважатися артефактом. Фрагмент кам'яної породи, здобутий геологом, також є артефактом: він був ізольований від свого початкового контексту і отримав форму за бажанням вченого. Натуралії підпадають під запропоноване Д. Дітцем визначення матеріальної культури. Надалі ми не розглядатимемо їх окремо.

Поряд з артефактами, ще однією категорією предметів, створених людиною, є ментефакти. У той час як артефакти та натуралії належать до конкретних, доступних для чуттєвого сприйняття речей, термін ментефакт пов'язаний з абстрактними даними, незалежно від їхнього фізичного носія, яким може бути текст, графік, електронна база даних, музика.

Далі основний акцент буде зроблено на артефакти, попри тенденцію, що існує зараз, розширювати концептуальне розуміння музейного предмета. Крім поділу на матеріальні та нематеріальні, артефакти можна розділити на категорії рухомих та нерухомих. Рухома культурна власність охоплює всі артефакти, які фізично не пов'язані будь-яким особливим чином із певними структурами, архітектурними спорудами чи місцями. Історичні місця та всі твори архітектури підпадають під визначення нерухомих. Настінні розписи, мозаїки та архітектурна скульптура також належать до категорії нерухомих власності, бо їх слід зберігати у зв'язку з оточенням і тими структурами, котрим вони створювалися. Однак на практиці архітектурний фрагмент може виявитися ізольованим від свого початкового контексту та розглядатись як рухома культурна власність.

Виділяються дві категорії артефактів: ті, що спочатку створювалися з утилітарними цілями, та комунікаційні артефакти, створені на підставі певних естетичних, концептуальних чи символічних принципів. Саме в процесі музеалізації артефакти, що спочатку мали утилітарне призначення, стають комунікаційними артефактами. Предмет, підданий музеалізації, за визначенням є комунікаційним артефактом. Для кращого розуміння їх інформаційного потенціалу необхідно враховувати стадію їхнього побутування, що передувала музеалізації. Як пише Ж. Габю (Gabus, 1965): «Предмет як свідок може передати нам знання, яке в ньому міститься, якщо ми зуміємо поставити йому правильні запитання». Він цитує Чанг Фан Лі, китайського філософа епохи династії Сунь, який сказав: «Кожний предмет має власну логіку, і завдання людського розуму — зрозуміти цю логіку». Логіка повинна мати зв'язок із ритмом речей. Як кажуть даосисти, вивчення логіки та законів цього ритму допомагають нам знайти дорогу до мудрості.

Поряд із концептом предмета як такого, ключову позицію у музеології займає і концепт музейного предмета. На перший погляд може здатися, що словосполучення «музейний предмет» є зрозумілим без додаткових роз'яснень і означає речі, об'єкти природи, письмові та образотворчі матеріали, що знаходяться в музеї. Але чи тільки приналежність до музею об'єднує предмети, що зберігаються в ньому? Спробуємо схематично уявити, як протікає процес включення предмета в музейні збірки, які якості та властивості він при цьому втрачає, а які набуває.

У природі та суспільстві існує чимало об'єктів та предметів, що мають наукову, художню, історичну чи меморіальну цінність і через це є значущими для використання в музеї. Їх заведено називати предметами музейного значення. Для того, щоб набути статусу музейного предмета, вони повинні пройти низку послідовних операцій, під час яких їх готують до тривалого зберігання та багатопланового використання.

Спочатку предмет музейного значення виявляють у так званому середовищі побутування, тобто у тій частині природного чи соціального середовища, де він знаходиться, використовується чи зберігається, взаємодіючи з іншими предметами чи людиною. Вилучений із середовища побутування предмет музейного значення надходить у музей, приймається на облік та зберігання, проходить повну чи первинну наукову обробку, і лише після цього набуває статусу музейного предмета. Після включення предмета в музейні збірки його зв'язки та відносини з середовищем побутування розриваються, і він позбавляється того функціонального значення, яке мав колись, будучи, наприклад, знаряддям праці або предметом побуту. У музеї головним стає не функціональне значення предмета, а його суспільне значення як пам'ятки історії та культури. У музейних збірках він перетворюється на документальне свідчення, знак, символ конкретного факту, події, явища чи процесу.

Під час вивчення музейного предмета фахівці реконструюють його відносини із середовищем побутування, виявляють властиві йому ознаки та характеристики; у фондових колекціях та експозиції він набуває нових зв'язків з іншими предметами, подібними або відмінними від нього. У такий спосіб він входить

у певний історичний контекст. Наприклад, вміщене в музейне зібрання Євангеліє втрачає функціональне значення богослужбової книги, яке воно мало у середовищі свого побутування — у храмі. У музейних збірках Євангеліє набуває нового, суспільного значення і сприймається тепер як твір книжкового мистецтва та свідчення найважливіших рис культури свого часу. Знайдені під час археологічних розкопок домашнє начиння або знаряддя праці давно втратили своє утилітарне призначення, але вони представляють безперечну соціальну цінність, оскільки в цих предметах присутні певні риси та характеристики тієї дійсності, що їх породила.

Музейний предмет, щоб стати таким, повинен мати певні властивості та ознаки, завдяки яким він вилучається із середовища побутування та поміщається до музею. Найбільшого поширення та визнання набули три властивості музейного предмета, що характеризують його всебічно:

1. Інформативність характеризує змістовну сторону музейного предмета, його здатність ставати джерелом відомостей про історичні події, культурні, суспільні та природні явища та процеси. Сукупність даних про предмет, зафіксована у документах наукового опису, становить його інформаційний потенціал. Зазвичай це ті відомості про ознаки предмета, які в музеєзнавстві заведено називати атрибутивними — назва предмета, його призначення, розмір, форма, матеріал, техніка виготовлення, написи, підписи, тавра тощо, а також відомості про історію предмета, місце його походження та побутування, про події та особи, пов'язані з ним, тобто інформація «навколо предмета», побічно пов'язана з ним, почерпнута з інших джерел.

2. Атрактивність характеризує привабливість предмета, його здатність привертати увагу відвідувачів своїми зовнішніми ознаками, зокрема формою, розміром, кольором.

3. Експресивність пов'язана з аксіологічним (ціннісним) сприйняттям предмета, з його здатністю викликати в людини асоціації та відчуття причетності до певних подій, явищ та фактів. Подібні почуття можуть виникати завдяки відомостям про історію створення предмета або середовище його побутування, зв'язок з відомими подіями та людьми. Ці відомості передаються в експозиції через етикетаж чи розповідь екскурсовода.

Деякі дослідники виділяють як самостійну властивість музейного предмета його репрезентативність, тобто представництво серед однотипних предметів, що тісно пов'язана з такою властивістю предмета, як інформативність. У цьому разі йдеться про те, що серед схожих предметів є такі, які найбільш повно та яскраво відображають те чи інше явище дійсності, як порівняти з рештою. Їхні інформаційні можливості перевершують інформаційний потенціал аналогічних предметів, наприклад, внаслідок унікальної історії побутування, меморіального значення.

Нерівнозначна цінність музейних предметів виражається поняттями «типовість» та «унікальність». Типовим музейним предметом вважається предмет, який відображає типове явище і має властивості, що характерні для великої кількості подібних йому предметів. Прикладом типових предметів можуть бути стандартні промислові вироби, типові документи. Такий предмет, навіть якщо

він зберігається в музеї в єдиному екземплярі, вважається типовим, оскільки в повсякденному житті існують ідентичні предмети. Типові предмети обов'язково є зразками серійного виробництва; вони можуть бути і одиничними предметами, які характеризують типові явища та зберігаються в музеях у порівняно великій кількості (наприклад, кам'яні знаряддя доби неоліту).

Якщо предмет, що відображає типове явище, зберігся в одному примірнику або в дуже невеликій кількості, то він вважається унікальним музейним предметом, адже інформація, що міститься в ньому, набуває виняткового характеру. Інші предмети є унікальними з огляду на своєрідність та неповторність. Такими є високохудожні твори образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, наукові прилади оригінальної конструкції, поодинокі екземпляри пам'яток писемності. До унікальних належать і меморіальні предмети — особисті речі видатних державних та громадських діячів, представників науки, культури, мистецтва, а також речі, пов'язані зі знаменними подіями. Зокрема, виділяють особливу групу — реліквії. Це предмети, що мають високий рівень емоційного впливу і особливо шановані як пам'ять про видатну людину або подію. Реліквія — поняття аксіологічне, тому зі зміною ідеологічної та ціннісної орієнтації суспільства предмети можуть ставати реліквіями або переставати ними бути. Отже, унікальними вважаються рідкісні предмети, що вирізняються особливою науковою, історичною та художньою цінністю, а також предмети, що відображають типові явища, але збереглися в одному екземплярі або дуже обмеженій кількості.

Музейні предмети пов'язані між собою багатьма ознаками: приналежністю до одного історичного періоду, події, особи, автора, типу джерел. Їх може поєднувати загальна тема, сюжет, час створення, середовище побутування, матеріал та техніка виготовлення. Ці зв'язки важливо враховувати, адже інформація, яку повідомляє група взаємопов'язаних предметів, повніша і цінніша за ту, що містить окремий предмет.

Поняття «музейний предмет» зазвичай застосовується щодо оригіналів, але деякі музеєзнавці вважають за можливе долучити до цієї категорії і спеціально створені для експонування макети та відтворення музейних предметів, що виконують функції пам'яток.

Сьогодні нерідкі прогнози, що передрікають зникнення реального музею як актуальної культурної інституції. Насамперед це пов'язано з електронною експансією в культурі. Успішну альтернативу реальному музею сьогодні можна, мабуть, побачити у феномені мережі Інтернет: так, майже кожен музей представлений тепер в мережі Інтернет, а сайти на кшталт WebMuseum network пропонують понад 10 млн документів із музеїв усього світу, їх відвідують 200 000 осіб на тиждень. Створюється враження, що реальний музей поступово має перетворитися на сховище матриць для електронних зображень або привабливу декорацію комп'ютерних центрів. Однак, наприклад, Д. Росс, директор Музею американського мистецтва Уїтні, який створив три вебсайти своєї установи і добре знайомий з можливостями електронних технологій, на запитання про те, чому в Уїтні немає комп'ютерів, відповів: «Тому що Ви не станете їсти меню замість біфштекса».

Висновки

Отже, музейні предмети — це предмети, витягнуті з оригінального (первинного) контексту і переміщені у нову, музейну реальність для того, щоб документувати там реальність, з якої вони були вилучені.

Музейний предмет — це не просто предмет у музеї. Це відібраний, класифікований, збережений та документований предмет. Він стає джерелом для дослідження або, будучи виставленим для огляду, експонатом.

Музейний предмет як документ може документувати не лише своє власне існування, а й певний вид діяльності, феномени або функції у ширшому контексті зв'язків. У межах такого філософського підходу все, що є, може стати документом.

Список використаних джерел

- Beneš, J. (1997). *Základy muzeologie*. Open Education & Sciences.
- Deetz, J. (1977). In *Small Things Forgotten: The Archaeology of Early American Life*. Anchor.
- Dolák, J., & Šobáňová, P. (2018). *Museum presentation*. Palacký University Olomouc.
- Gabus, J. (1965). Aesthetic principles and general planning of educational exhibitions. *Museum International*, 18(1), 1–59.
- Mensch, P. van. (1992). *Towards a methodology of museology*. [PhD thesis, University of Zagreb].
- Schreiner, K. (1984). [Work]. In V. Sofka (Ed.), *Collecting today for tomorrow*, 6, 24–28. ICOM International Committee for Museology.
- Stránský, Z. Z. (1985). Originals versus substitutes. In V. Sofka (Ed.), *Originals and Substitutes in Museums*, 9, 95–102. ICOM International Committee for Museology.

References

- Beneš, J. (1997). *Základy muzeologie*. Open Education & Sciences [in Czech].
- Deetz, J. (1977) In *Small Things Forgotten: The Archaeology of Early American Life*. Anchor [in English].
- Dolák, J., & Šobáňová, P. (2018). *Museum presentation*. Palacký University Olomouc [in English].
- Gabus, J. (1965). Aesthetic principles and general planning of educational exhibitions. *Museum International*, 18(1), 1–59 [in English].
- Mensch, P. van. (1992). *Towards a methodology of museology*. [PhD thesis, University of Zagreb] [in English].
- Schreiner, K. (1984). [Work]. In V. Sofka (Ed.), *Collecting today for tomorrow*, 6, 24–28. ICOM International Committee for Museology [in Czech].
- Stránský, Z. Z. (1985). Originals versus substitutes. In V. Sofka (Ed.), *Originals and Substitutes in Museums*, 9, 95–102. ICOM International Committee for Museology [in Czech].

CULTUROLOGICAL ASPECTS OF DISCLOSURE OF THE “MUSEUM OBJECT” CONCEPT AS A MECHANISM OF CULTURAL MEMORY ARTIFICIATION

Andrii Soshnikov

DSc in Philosophy,

ORCID: 0000-0002-3019-5131, e-mail: soshnikov.ao1972@gmail.com,

Kharkiv State Academy of Culture,

Kharkiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to reveal the culturological and philosophical aspects of the concept of “museum object”, as well as to analyse its European museological classification with its further inclusion in the domestic museological circulation. The research methodology is based on the application of a comprehensive methodology, which involves a combination of methods of structural and functional, and comparative analysis. Due to the involvement of the system and theoretical approach, the regularities of the introduction of methods of rational cognition and the possibility of their implications in the museological context are determined. To obtain the most reliable research results, general scientific, museological, philosophical, and cultural methods are used, which made it possible to avoid schematisation and reduction, to create an interdisciplinary synthesis. The scientific novelty of the research consists in the development of a structured system of categorisation of the concept of “museum object” as a means of reliable reflection of historical and cultural reality. Conclusions. Museum objects are objects taken from the original (primary) context and transferred to a new, museum reality in order to document the reality from which they were removed. A museum object is not just an object in a museum. It is a selected, classified, preserved, and documented item. It becomes a source for research or, being put on display, an exhibit. A museum object as a document can document not only its existence but also a certain type of activity, phenomena, or functions in a broader context of connections.

Keywords: museology; museum; museum object; artefacts; naturalia; mentefacts

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.